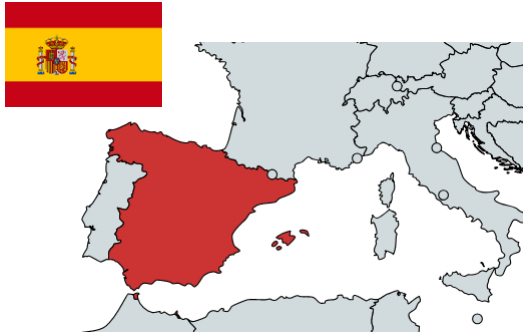

ספרד

סקירה כלכלית

ספטמבר 2021

רקע ונתונים כלליים¹

שטח: 505,370 קמ"ר (54 מתוך 257)

ישראל 22,072 קמ"ר (152 מתוך 257)

אוכלוסייה: 47,260,584 נפש

עיר בירה: מדריד

משטר: מונרכיה חוקתית

ראש ממשלה: פדרו סנצ'ס פרז-קסטחון

Pedro Sánchez Pérez-Castejón, מהמפלגה הסוציאליסטית (PSOE)

שפה רשמית: ספרדית

מטבע: 1 דולר = 0.82 יורו

גאוגרפיה: מדינה בדרום מערב אירופה, ששטחה נפרש על פני מרבית שטחו של חצי האי האיברי, אותו היא חולקת עם פורטוגל, אנדורה והטריטוריה הבריטית גיברלטר.

אינדיקטורים כלכליים מרכזיים לשנת 2020²

ישראל (2020)	ספרד (2020)	אינדיקטור
402.6	1,278.2	תמ"ג נומינלי (Billions USD) GDP, current prices
40,547.3	38,392.3	PPP Implied PPP conversion rate
-2.4% – 2020 3.4% – 2019 3.5% – 2018	-11% – 2020 2% – 2019 2.4% – 2018	שיעור הצמיחה הכלכלית real GDP growth
-0.6%	-0.3%	שיעור האינפלציה Inflation rate, average consumer prices
4.3%	15.5%	שיעור האבטלה
35	30	קלות עשיית עסקים ציון בין 1-190 כאשר ציון נמוך מבטא תוצאה טובה
76.7	75.3	מדד התחרותיות ציון מ-1-7 7 מבטא את הציון הטוב ביותר
AA-	A	דירוג אשראי S&P

¹ CIA The World Factbook ,The World Bank

² IMF, The World Bank, World Economic Forum, Doing Business Ranking, Trading Economics

רקע כללי / כלכלי

ספרד מהווה את הכלכלה ה-14 בעולם והתוצר שלה עמד בשנת 2020 על 1 טריליון דולר. המשטר במדינה הוא של מלוכה חוקתית, דמוקרטית. זאת מאז כינון החוקה והדמוקרטיה אחרי עשורים של דיקטטורה תחת משטרו של הגנרל פרנקו. ספרד הצטרפה לאיחוד האירופי בשנת 1986 ולגוש המטבע של היורו בשנת 2002. המדינה מחולקת ל-17 מחוזות הנקראים "קהילות אוטונומיות". כל מחוז נהנה מסמכויות רחבות למדי בתחומי פנים וחינוך. התקציבים של המחוזות מגיעים בעיקרם מהשלטון המרכזי, אולם ישנם אזורים הנהנים גם מתקציבים ישירים של האיחוד האירופי, כתוצאה מתוכניות פאן-אירופאיות וכדומה. מרבית המחוזות משתפים פעולה בצורה טובה ושוטפת עם הממשל המרכזי. יוצאי דופן הם קטלוניה וחבל הבסקים השואפים להגדרה עצמית.

כמדינה שנסמכה על השקעות בסקטור הנדליין כמרכיב משמעותי בצמיחה, בעקבות משבר הסאב-פריים ספרד חוותה מיתון חריף בשנים 2009 - 2014. המיתון פגע בצורה אנושה בשוק העבודה. ב-2013, שנת השיא במשבר, שיעור האבטלה עלה על 26% מכוח העבודה. שורה של רפורמות מבניות בעיקר בסקטור הבנקאות, שהביאו לקונסולידציה משמעותית והפסקת פעילותם של בנקים אזוריים קטנים, לצד סיוע חירום שהעניק האיחוד האירופי ומנגנונים שהקימה הממשלה לספיגת תיקי ההשקעות ההפסדיים של הבנקים בתחום הנדליין, הצליחו לייצב את הכלכלה, והמשק חזר לפסים של צמיחה ב-2014.

עד למשבר הקורונה הייתה מגמת שיפור והבראה של המשק הספרדי, אולם הביקורת הייתה שהיא איטית מדי. ערב מצב החירום, המדינה עדיין לא חזרה לרווחה הכלכלית של לפני שנות המשבר, לא יושמו רפורמות מהותיות מאז הרפורמה בבנקים ולא הייתה ניכרת השקעה ממשלתית מיוחדת למטרות הבראה. באופן כללי, נראה כי המדיניות של ספרד הייתה והינה להיסמך על סיוע האיחוד האירופי, ויש בספרד קונצנזוס לגבי החברות באיחוד גם מימין וגם משמאל. בספרד מדובר רבות על הצורך ב"טרנספורמציה דיגיטלית", על מנת לשפר את תחרותיות התעשייה הספרדית, ואולם עד למשבר הקורונה לא היו רפורמות משמעותיות בתחום, והתעשייה עצמה הייתה איטית מדי ביישום השינויים הדרושים.

מבחינה פוליטית, 2018 היוותה שנת מהפך. מ-2011 עד 2018 שלטה במדינה מפלגת ה-PP (PARTIDO POPULAR). כמו-כן, המערכת הפוליטית הייתה בעיקרה דו-מפלגתית: PP מול המפלגה הסוציאליסטית PSOE, אך בשנים האחרונות החלה מגמה של ריבוי מפלגות. מן הצד השמאלי של המפה קמה מפלגת PODEMOS, שזכתה בבחירות ב-2016 ליותר מ-20% מהקולות; מן הצד הימני קמו שתי מפלגות: CIUDADANOS – ימין-מרכז ליברלי, שמבדל את עצמו מה-PP בתחומי הדת, הליברליזם הכלכלי, והמאבק בשחיתות השלטונית, ו-VOX, מפלגה ימנית חדשה. מספר שערוריות סביב ה-PP הובילו להצבעת אי-אמון ב-PP והעברת השלטון לידי ראש האופוזיציה פדרו סנצ'ז, ממפלגת ה-PSOE הסוציאליסטית במחצית שנת 2018. סנצ'ז הקים ממשלה שלא היה לה רוב פרלמנטרי וכתוצאה מכך הייתה למעשה משותקת ולא הצליחה להעביר תקציב. על רקע זה הוחלט לקיים בחירות ב-28 באפריל 2019.

בבחירות אלה התחזקה מאוד המפלגה הסוציאליסטית ונחלשה ה-PP. בבחירות אלה, PODEMOS נחלשו ו-CIUDADANOS התחזקו. אולם, היות שמצב הקולות היה כזה שאף מפלגה גדולה לא הצליחה להרכיב קואליציה, בנוב' 2019 נערכו בחירות נוספות. בבחירות אלה התחזקה מעט המפלגה הסוציאליסטית בראשות ראש הממשלה פדרו סנצ'ז, על חשבון CIUDADANOS בעיקר, אולם עדיין לא היו לה מספיק מנדטים על מנת להקים ממשלה לבד והיא הרגישה חייבת בסיבוב זה ליצור קואליציה עם PODEMOS.

ההשלכות הפוליטיות על ישראל :

כיום PODEMOS נמצאת בתוך הממשל הספרדי, ונושא היחס לישראל במישור המדיני הינו רגיש. המפלגה הסוציאליסטית בממשלה כיום הינה ידידותית לישראל, אך ביקורתית כלפיה במישור המדיני ובאופן כללי מיישרת קו עם שאר מדינות האיחוד האירופי. עם זאת, במערכת הבחירות האחרונה לא נידונו כלל סוגיות חוץ, ונראה כי הנושא אינו עומד בראש סדר היום של הציבור הספרדי.

היחס לכלכלת ישראל :

יש הפרדה חדה בין היחס הפוליטי לישראל ובין היחס אליה במישור הכלכלי. המוניטין הישראלי בתחומי החדשנות והטכנולוגיה הינו טוב וחזק במיוחד בספרד. ישראל נחשבת מעצמת חדשנות ראשונה במעלה, ואף פעמים רבות עדיפה על עמק הסיליקון נוכח הקירבה לספרד זאת לצד הנגישות, הגמישות והפתחות של ישראל. עד למשבר הקורונה היה טרנד "עליה לרגל" לישראל של משלחות מספרד על מנת ללמוד על האקו-סיסטם הישראלי ולבחון האם ניתן להעתיקו לספרד. יש לציין שה-BDS שהשפיע בספרד בעיקר במישור התדמיתי-מדיני הלוקאלי, החל להתרחב לפני משבר הקורונה גם למגזר העסקי. היו ניסיונות ספורים להשפיע על חברות ספרדיות שלא יתמודדו במכרזים בישראל ושלא יעשו עסקים עם ישראל. משבר הקורונה הזיז את הפוקוס מעט מהנושא, אך זה נמצא בשטח וקיים חשש כי הנושא יעלה שוב לכותרות מול חברה כלשהי.

ספרד ומשבר הקורונה

עם פרוץ משבר הקורונה, באמצע מרץ 2020, הוכרז בספרד מצב חירום לאומי, שנמשך בשלב הראשון עד סוף יוני 2020. בגל הראשון ספרד הייתה המדינה שנפגעה הכי קשה באירופה, אחרי איטליה, ואחת המדינות שנפגעו הכי קשה בעולם.

בתקופה זו המגזר העסקי עבד בצורה מינימלית ובסיסית והמשק ככלל היה כמעט משותק. לאחר הגל הראשון החלה נורמליזציה איטית שנמשכת עד היום. במשך שנה כמעט, עד מאי 2021, הונהג בספרד מצב חירום חדש, שהעביר חלק מקבלת הסמכויות לקהילות האוטונומיות. כתוצאה מכך היו אזורים בספרד שהחמירו יותר, ואזורים שהחמירו פחות, בגבולות ההגדרות וההכתבות של מדינת הלאום. בניגוד לשאר מדינות אירופה, לאורך כל התקופה שלאחר הגל הראשון הייתה פעילות בכל המגזרים כולל מסחר, הסעדה ובידור, תוך הגבלות של ריחוק חברתי, כמות אנשים מצומצמת ועטית מסיכות. ב-9/5/21 הסתיים רשמית מצב החירום, אך החוק שונה כך שחלק מההגבלות יישארו בתוקף.

תעשיות בולטות/ מאפייני הכלכלה המקומית³

נתוני סחר 3 שנים אחורה

שנה	סכום יבוא		סכום יצוא לעולם במיליארדי דולר
	מהעולם במיליארדי דולר	מאזן הסחר במיליארדי דולר	
2020	329.74	-17.66	312.08
2019	375.49	-38.27	337.22
2018	391.06	-44.99	346.06

שותפות הסחר הגדולות לשנת 2020

יצוא

מדינה	יצוא במיליארדי דולר	אחוז מסך היצוא של המדינה	מאזן הסחר במיליארדי דולר
צרפת	48.2	15.4%	15.6
גרמניה	33.8	10.8%	-5.2
איטליה	23.4	7.5%	3.1
פורטוגל	22.6	7.3%	10.4
ארה"ב	14	4.5%	-2.1
סין	9.3	3%	-24.2

מוצרי היצוא העיקריים הם: כלי רכב, ציוד תעשייתי, מזון ומשקאות (בדגש על פירות וירקות), נפט, כימיקלים.

יבוא

מדינה	יבוא במיליארדי דולרים	אחוז מסך היבוא של המדינה	מאזן סחר במיליארדי דולרים
גרמניה	39	11.8%	-5.2
סין	33.5	10.2%	-24.2
צרפת	32.6	9.9%	15.6
איטליה	20.3	6.2%	3.1
ארה"ב	16.1	4.9%	-2.1

מוצרי היבוא העיקריים הם: נפט, מזון (בדגש על דגה ואחרים), כלי רכב, ציוד תעשייתי, כימיקלים.

³ ICEX España Exportación e Inversiones

סקטורים מרכזיים בכלכלה ערב משבר הקורונה

חברות בניה, תשתיות ופרויקטים - 5 מתוך 10 חברות הבנייה הגדולות בעולם הן ספרדיות. מרבית הפרויקטים של החברות הללו הן מחוץ לספרד, בדגש על אמריקה הלטינית. בספרד גם תחום אנרגיית הרוח חזק במיוחד עקב רפורמת עבר בתחום וחברות רבות מתחומי התשתיות פעילות גם בתחומי האנרגיה החלופית. הסקטור הזה נפגע ממשבר הקורונה בצורה מוגבלת ובסה"כ הינו יציב וממשיך לכהן כמנוע הצמיחה של ספרד.

ענף הרכב - הוא מגזר מוביל נוסף, שהיה מדורג ערב משבר הקורונה במקום השישי בגודלו בעולם במחזור והשלישי בגודלו באירופה. במונחים של יצור הרכב הכולל - כשני בגודלו באירופה ושמיני בגודלו בעולם.

תת-תחום "חס" מאוד שהלך והתגבש בשנים האחרונות הוא **התחבורה החכמה**, בדגש על הניידות האורבנית. לתחום החלו להיכנס בספרד שחקניות רכב מסורתיות, חברות התשתיות הגדולות, חברות מתחום האנרגיה ואף סטארטאפים. תת-תחום זה מתחיל להראות כבר אותות של חזרה לשגרה.

תיירות – מסורתית נחשב לאחד המגזרים החשובים בספרד. המדינה היא היעד השני בגודלו בעולם התיירות עם 83.7 מיליון מבקרים זרים בשנת 2019. כמו כן, היא דורגה במקום השני במונחים של קניות תיירים. חלק משמעותי מנתח התיירות לספרד היה **תיירות ספורט**, בעיקר סביב משחקי כדורגל. הן תחום התיירות הכללי והן תחום תיירות הספורט ותעשיית הספורט ככלל ספגו מכה רצינית במשבר הקורונה וטרם חזרו לשגרה.

חקלאות – ספרד נחשבת למובילה באירופה בתחום החקלאות. יש לה נתח של כ-13% מהחקלאות האירופית. היא חזקה בעיקר ביצוא פירות הדר, תותים ופירות מטע ובראשם משמשים ואפרסקים. כמו-כן היא ספקית מובילה של יין, שמן זית ובשר חזיר. ב-2019 היצוא של ספרד בתחום הגיע לכמעט 50 מיליארד יורו. תחום זה נפגע חלקית בקורונה, בעיקר סביב חוסר היכולת להביא עובדים זרים לקטיף וסביב ירידה בתפוקת המפעלים עקב מצבת כ"א מוגבלת בגל הראשון. כיום הסקטור חזר לפעול בתפוקה כמעט מלאה.

מידע מדויק על מידת השפעת משבר הקורונה על הסקטורים השונים ב-2020 ניתן למצוא [כאן](#) (בספרדית).

הסכמים בילטרליים משמעותיים של ספרד עם יתר מדינות העולם

גוש סחר : האיחוד האירופי

ארגונים בינ"ל:

- OECD : כן (דצמבר 1960)

- WTO : כן (ינואר 1995)

מדינות שאיתן ספרד חתומה על הסכם סחר :

מכוח חברותה באיחוד האירופי, הסכמי הסחר עליהם חתום האיחוד חלים עליה. ההסכמים הינם עם המדינות הבאות: אלבניה, אלג'יריה, אנדורה, ארמניה, בוסניה והרצגובינה, צ'ילה, מצרים, מדינות SADC (בוצואנה, לסוטו, מוזמביק, נמיביה, דרא"פ, סוואזילנד), איי פארו, גיאורגיה, איסלנד, ישראל, יפן, ירדן, קוסובו, לבנון, ליכטנשטיין, מקסיקו, מולדובה, מונטנגרו, מרוקו, צפון מקדוניה, נורבגיה, סוריה, הרשות הפלסטינית, סאן מרינו, סרביה, דרום קוריא, שוויץ, תוניס, תורכיה, פרו, אקוודור, קולומביה, הונדורס, ניקרגואה, פנמה, קוסטה ריקה, אל סלבדור, גואטמלה, קנדה.

יצוין כי ב-2019 נחתם הסכם סחר חופשי בין האיחוד האירופי לבין גוש המרקוסור (ברזיל, ארגנטינה, אורוגוואי, פרגוואוי). כשיכנס הסכם זה לתוקף, ספרד צפויה להיות אחת הנהנות העיקריות ממנו.

יחסי סחר ישראל ספרד

היקף הסחר בין ישראל לספרד בשנת 2020 עמד על כ- 2,435 מיליון דולר. נתון זה מלמד על מגמה יציבה בהיקף הסחר בסחורות למול שנת 2019.

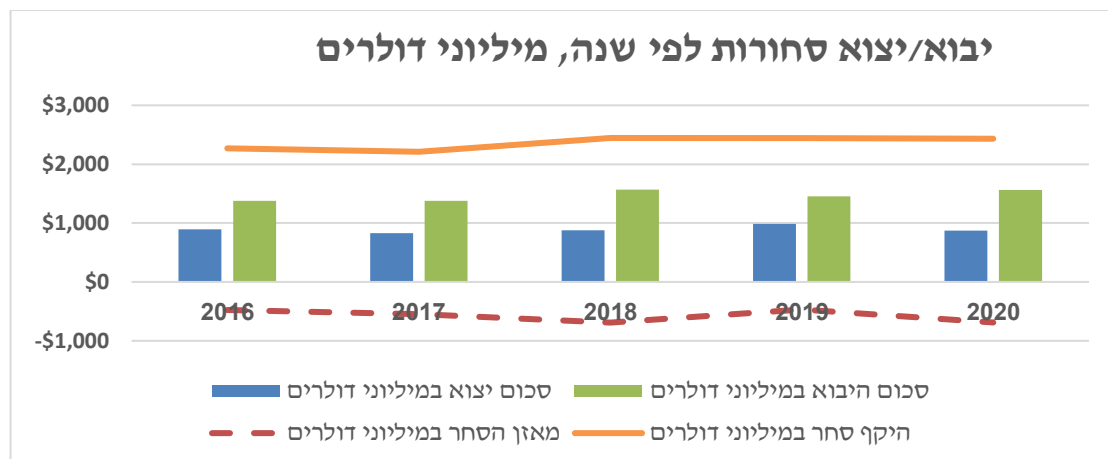
סך היצוא הישראלי לספרד ב-2020 עמד על 872.5 מיליון דולר, נתון המצביע על ירידה של כ-12% מסך היצוא ב-2019.

לפי נתוני סחר של שנת 2020 כ-37% מהיצוא הישראלי לספרד הינו של מכוונות ומיכון חשמלי; 28% כימיקלים ומוצרי תעשיות כימיות; 10% גומי ופלסטיק; 6% מכשור אופטי, רפואי ואחר; 6% תוצרת חקלאית טרייה מוצרי מזון ועוד קבוצות אחרות של מוצרים באחוזים קטנים, כגון: מתכות בסיס, פנינים ואבנים יקרות ועוד.

סך היבוא מספרד לישראל ב-2020 הסתכם ב- 1,562.3 מיליון דולר, נתון המהווה עליה של כ-7% מסך היבוא ב-2019.

לפי נתוני סחר של שנת 2020 כ-25% מהיבוא מספרד לישראל הינו של מוצרי תחבורה; 15% כימיקלים ומוצרי תעשיות כימיות; 12% מכוונות ומיכון חשמלי ומכני; 11% מתכות בסיס; 11% תוצרת חקלאית טרייה ומוצרי מזון ועוד קבוצות אחרות באחוזים קטנים, כגון: גומי ופלסטיק, פנינים ואבנים יקרות ועוד.

שנה	סכום יצוא במיליוני דולרים	אחוז היצוא מתוך סך היצוא הישראלי	סכום היבוא במיליוני דולרים	אחוז היבוא מתוך סך היבוא הישראלי	מאזן הסחר במיליוני דולרים	היקף סחר במיליוני דולרים
2016	\$896.0	1.48%	\$1,374.9	2.09%	-\$479	\$2,271
2017	\$831.0	1.36%	\$1,380.1	2.00%	-\$549	\$2,211
2018	\$877.4	1.42%	\$1,567.8	2.05%	-\$690	\$2,445
2019	\$987.9	1.69%	\$1,456.3	1.90%	-\$468	\$2,444
2020	\$872.5	1.75%	\$1,562.3	2.23%	-\$690	\$2,435

עד לפני מספר שנים היה הגרעון של ישראל במאזן הסחר קטן יחסית, אולם בשנים האחרונות גדל הפער. ניתן ליחס זאת אולי לכניסת חברות התשתיות והפרויקטים הספרדיים לישראל, לביצוע פרויקטי תשתית נרחבים, בתחומי המים, התחבורה ועוד. חברות אלה בוחרות לעיתים קרובות בתשומות שמקורן בספרד.

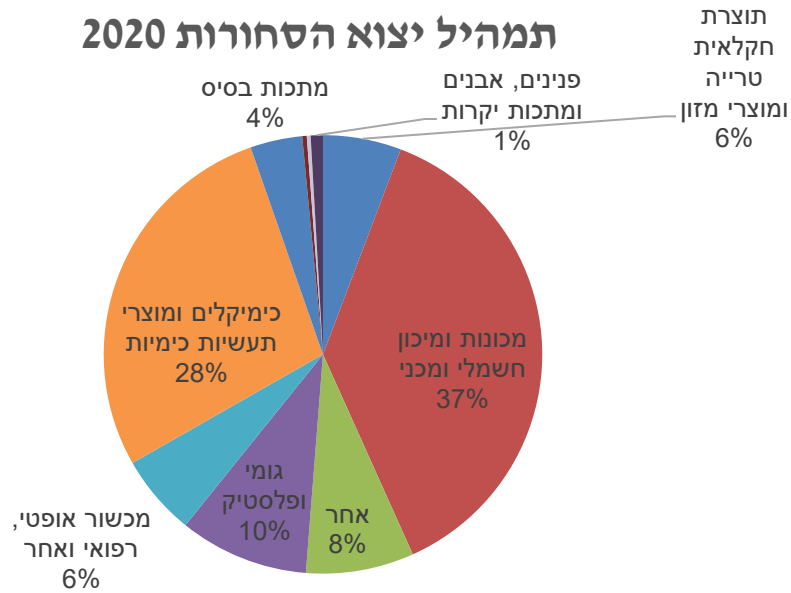
חברות ישראליות מרכזיות שפועלות בספרד:

בספרד פועלות עשרות חברות ישראליות, תחת שמן- באמצעות סניף מקומי, ביניהן: רדור, רדווין, צ'ק פוינט, נייס, אלוט, אימפרבה, ברמד, חיפה כימיקלים, אל-על, צים, מגל, שמיר אופטיקה, אורקאם, מודליטי, סיימוליטי, סביון, אינפינידאט. מספר קטן יותר של חברות כגון טבע, נטפים וכי"ל גם בצעו השקעות במתקני ייצור. החברות השונות פועלות במגוון תחומים וסקטורים כגון סייבר, מובייל, פתרונות ארגוניים, חקלאות, השקיה, מוצרי צריכה ועוד. עוד מספר רב של חברות עובדות באמצעות מפיץ או סוכן.

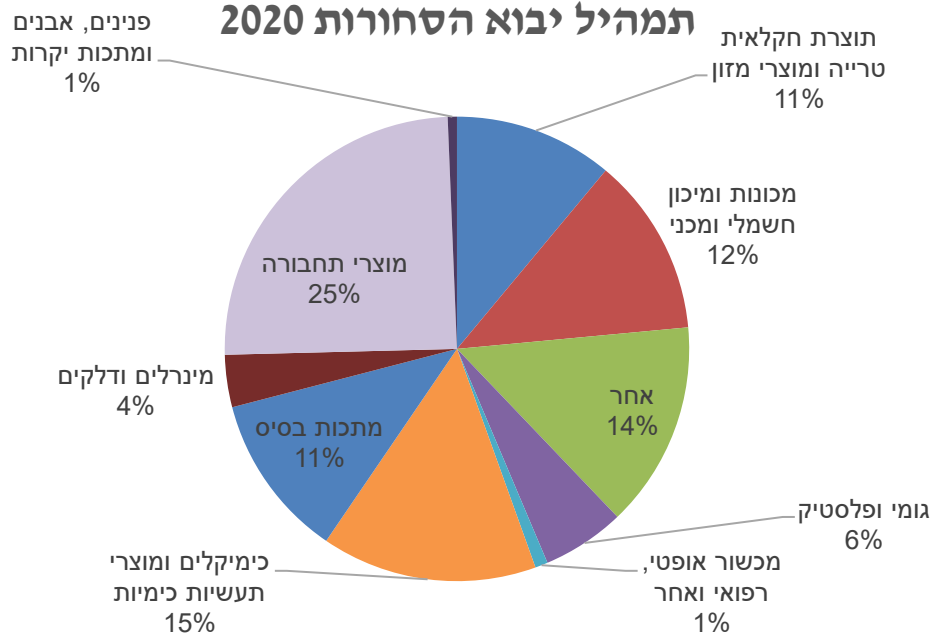

סקטורים עיקריים⁴:

תמהיל יצוא הסחורות 2020

תמהיל יבוא הסחורות 2020

⁴ הלמ"ס

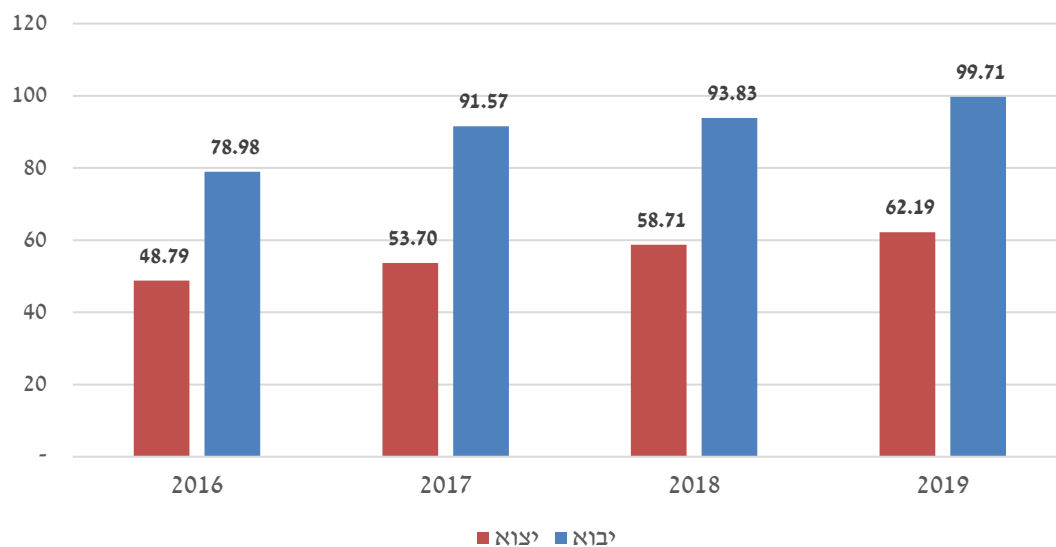
סחר בשירותים

סקר למ"ס בנושא שירותים שפורסם באוקטובר 2020 מלמד כי סך יצוא השירותים הישראלי לספרד עמד על 62.19 מיליון דולר ב-2019. נתון המצביע על עלייה של כ-6% מסך יצוא השירותים בשנת 2018.

כמו כן, יבוא השירותים הישראלי מספרד בשנת 2019 עמד על 99.71 מיליון דולר. נתון המצביע אף הוא על עלייה של כ-6% מסך יבוא השירותים ב-2018.

שנה	2019	2018	2017	2016
יצוא	62.19	58.71	53.70	48.79
יבוא	99.71	93.83	91.57	78.98

סחר בשירותים עסקיים, מיליוני דולרים

הסכמי סחר הדדיים בין ישראל וספרד:

שם ההסכם	שנת חתימה	האם	ההסכם
	על ההסכם	בתוקף? (כן/לא)	
הסכם האסוציאציה עם האיחוד האירופי	1986	כן	
הסכם למניעת כפל מס	2001	כן	
הסכם קו-פרודקציה	2012	כן	
הסכם שת"פ בתחום החקלאות	1993	כן	
הסכם שת"פ בתחום האנרגיה	1993	כן	

השקעות של חברות ספרדיות במשק הישראלי

אין הרבה השקעות של חברות ספרדיות בישראל. לאחרונה [הכריזה](#) חברת האחזקות הקטלאנית MAT HOLDING על רכישת השליטה ב"ארי-דורות", חברה ישראלית ותיקה בתחום המים, במעל ל-100 מיליון דולר. בנוסף, הנספחות הייתה מעורבת בחיבור ענקית ה-IT לתיירות AMADEUS כמשקיעה אסטרטגית לסטארט-אפ הישראלי REFUNDIT, [בסבב השקעות של כ-10 מיליון דולר](#).

תובנות הנספחת

ההזדמנויות בספרד נובעות בעיקר מהרצון והצורך הספרדי במודרניזציה ושיפור כושר התחרות מחד, ומן המוניטין המצויין שיש לישראל בתחומי החדשנות והטכנולוגיה מאידך. למרות השיח על כך והרצון הטוב, אלו לא תמיד מתממשים למציאות בשטח. אי לכך, על הבאים לעשות עסקים בספרד, לשים לב למבנה וליכולת של החברה הספרדית העומדת על הפרק לאמץ טכנולוגיות חדשות ואת המנגנונים שחברה זו מעמידה בפני הספקים הזרים.

חברות ספרדיות רבות הקימו מנגנוני אימוץ חדשנות. יש טובים יותר ויש טובים פחות. הטובים יותר השכילו לשלב את היחידות העסקיות הרלבנטיות בתאגיד בתהליך החיפוש האקטיבי ואל אלה כדאי לחבור. על היוזמות השונות תוכלו לקרוא בבלוג שלי:

<https://israel-trade.net/europe/author/liats/>

אולם אליה וקוץ בה, הדרך בה עובדים המנגנונים הללו היא בעיקר ב-PULL. הם מפרסמים אתגרים וצרכים שלהם וחברות מתאימות יכולות לגשת. לעיתים רבות מדובר גם ביחידות המוגדרות VENTURES, בהן האינטרס הוא למצוא חברה צעירה יחסית ונוחה להשפעה, בין היתר ע"י השקעה אסטרטגית. בספרד הדרך לגרום לתאגידים לאמץ טכנולוגיה בפניה יזומה של הספק (Push) הינה קשה ביותר. החברות מאוד שמרניות ולא ערוכות כמעט כלל לבחון טכנולוגיות חדשות. יתרה מזאת נראה שבפועל אין לחץ על היחידות העסקיות לעשות זאת והן לרוב מעדיפות את הבטוח והמוכר. כאשר יש כבר רכש של טכנולוגיות חדשות, הן יעדיפו לרוב את המותגים הגדולים והמוכרים. לכן חדירה לשוק הספרדי עבור חברות ישראליות הינה מאתגרת ולרוב הוא לא יהיה השוק הראשון שלהן.

כנספחות התחומים בהם בחרנו להתמקד בשנים אלה, הם אותם סקטורים בהם יש לחץ מבפנים לאמץ טכנולוגיה באופן מובנה. דוגמאות לכך הן תחום הניידות האורבנית שבו יש הרבה התעניינות בטכנולוגיות זרות, ותחומי הסייבר וטכנולוגיות הריטייל שהביקוש אליהם נמצא בצמיחה עקב מאפייני העבודה והצריכה החדשים שהכתיב משבר הקורונה. עד למשבר, עסקנו גם רבות בתחום הטכנולוגיות לתיירות, תחום שעבר מהפכה בעשור האחרון לכיוון האונליין, ומאיים להשאיר מאחור את חברות התיירות המסורתיות. לצערנו, התיירות נפגעה מאוד במשבר ועדיין לא התאוששה. עסקים רבים נמצאים במצב הישרדותי של סגירה חלקית וחל"תים ואינם ערוכים לנסות דברים חדשים בעת הזאת. עם זאת, כדאי להיות עם יד על הדופק ולנסות שוב "עם שוך הסערה".

לחברות המעוניינות להיכנס לשוק הספרדי, מומלץ ראשית-כל לעשות שיעורי בית רבים בהכרת השוק ולוודא מבעוד מועד שאכן השוק בשל לפתרון המדובר. כמו-כן, חובה כמעט בכל תחום ובכל סקטור שיהיה בחברה דובר ספרדית.

בהצלחה!